

V podmínkách soudobé války se od šedesátých let rozvíjela strategie hlubokých jaderných úderů v součinnosti se všemi druhy ozbrojených sil. Cílem této činnosti bylo současně zasáhnout a zničit ekonomický potenciál i ozbrojené síly v celé hloubce nepřátelského území. Ve strategii se vytváří generální linie (základní cíl), v taktice se volí konkrétní formy boje a jim odpovídající formy organizace v určitém období a situaci. Strategie je nadřazena operačnímu umění a taktice. Taktika odpovídá na otázku, jaký postup má být zvolen v dané, konkrétní situaci (útočit, či ustupovat atd.).

Strategie řídí hlavní linii postupu k cíli v oblasti vojenství, v politice nebo též v tzv. strategických hrách.

V psychologickém smyslu znamená strategie postup nebo metodu, kterou daný subjekt, osoba nebo skupina řeší problémy, činí svá rozhodnutí, volí určitou linii postupu na cestě k cíli.

Plukovník Ing. Ladislav Kříma, CSc.

PŘEDSTAVY O ZÁMĚRECH VÝSTAVBY VĚDY A VÝZKUMU V ČSA

Politický vliv okolí vyžaduje, aby ČSFR formulovala vlastní bezpečnostní politiku a řešila otázky obrany v nově se vytvářejícím evropském bezpečnostním systému na základě moderních znalostí otázek bezpečnosti a problematiky obrany. Proto k uskutečnění tohoto poslání je v ČSA vhodné rozvíjet doposud nepěstované obory vojenských věd, které umožní využít poznatků demokratických armád a řešit specifické otázky obrany ČSFR. V rámci rozvoje strategického myšlení považují za prospěšné konstituovat především vědní obory: geopolitiku, geostrategii, obrannou politiku a plánování obrany.

Zabezpečení komunikace při jednáních o bezpečnostních strukturách a vzájemná výměna poznatků předpokládá rozvíjet i takové vědní obory, jakými je informatika, srovnávací vojenská lingvistika, řešení otázek sjednocení vojenské terminologie a zabezpečení vydávání vícejazyčných vojenských encyklopedií (výkladových slovníků).

Politiku v oblasti rozvoje vědy a výzkumu zřejmě dále významně ovlivní zejména tyto vnitropolitické jevy:

- nahrazení centralizovaného příkazového řízení a direktivního plánování decentralizovaným mechanismem tržního hospodářství,
- změna systému peněžního dotování a pravidel rozpočtového hospodářství, oddělení institucionálního a účelového financování, vytvoření fondu vědy a techniky jako právnických osob,

- změna systému řízení doprovázená změnou pravomocí na úrovni federace, republik a změnou organizačního členění orgánů státní správy,
- konverze zbrojní výroby a mezinárodní ovlivňování zbrojního vývozu,
- politické tlaky na urychlené řešení zásadních otázek výstavby armády (délka vojenské služby, profesionalizace armády, snižování počtů osob a výzbroje, omezování vojenských výdajů, ekologické požadavky).

Dosavadní výsledky přizpůsobování ČSA měnícím se podmínkám nejsou na takové úrovni, aby jim nebylo co vytknout. Jsou důsledkem i toho, že systém vědy a výzkumu nerozvinul mnohé vědní obory, které jsou základem vědy a výzkumu vyspělých armád (prognózování, strategická koncepce a strategické plánování, manažerské a hodnotové řízení, logistika, vojenská infrastruktura, vojenská akvizice, hodnotové inženýrství).

Jsem názoru, že pro uskutečňování vojenské doktríny ČSFR a strategie obrany je potřebné nově vytvořit nebo rekonstruovat různé vědní obory. Podporovat by se měly jako prvořadě zejména tyto obory:

● Geopolitika:

- mezinárodní politika a geografie,
- vnitřní politika evropských států a geografie,
- ekonomická geografie,
- demokracie, svoboda, lidská práva, občanské svobody, právní řád, spravedlnost, pluralitní společnost a tržní hospodářství.

● Geostrategie:

- strategické cíle a geostrategie,
- strategický poměr sil,
- vojenský potenciál,
- mezinárodní bezpečnost (ohrožení, kontrola zbrojení, odzbrojení, opatření k posílení důvěry a bezpečnosti, verifikace přijatých opatření, bezpečnostní architektury, vnitřní členění a metody),
- obrana (pojetí a strategie obrany, plánování obrany, odstrašování),
- krize (krizová stabilita, předcházení krizím, řízení krizí),
- vojenská infrastruktura,
- logistika,
- vojenská akvizice.

● Mezinárodní spolupráce:

- politická a ekonomická integrace,
- vojenská spolupráce,
- hospodářská spolupráce,
- spolupráce v oblasti vědy, výzkumu, vzdělávání a techniky,
- ekologická spolupráce.

● Vojenství:

- vojenské umění (vojenská strategie),
- ozbrojené síly (výstavba ozbrojených sil, organizační členění ozbrojených sil), - vojenské technologie,
- řízení a velení,
- vojenská síla, bojová pohotovost,
- vojenská akvizice,
- ekonomika ozbrojených sil.

Věda a výzkum jako nezastupitelné zdroje znalostí by měly být rozvíjeny tak, aby napomohly rozhodovat o účinnosti výstavby ČSA, její bojeschopnosti a kvalitě budoucí bezpečnosti ČSFR.

Bojová účinnost naší armády má své strategické zdroje, které, pokud se budou rozvíjet, umožní zvyšovat i bojovou účinnost.

Za strategické zdroje považují:

- vědu a výzkum, převod znalostí a rozšiřování vědeckých informací,
- osvojení, využívání vysokých technologií v nemateriálových a materiálových oblastech života i činnosti ČSA,
- vysoký stupeň vzdělanosti, odborných znalostí, schopnosti a dovednosti příslušníků ozbrojených sil.

Věda, výzkum, technologie a vzdělávání jako součásti kultury jsou svým charakterem strategickými nástroji formování politické kultury společnosti. K naplnění svých funkcí používají jim vlastní specifické nástroje, zejména prostředky formální a neformální vědecké komunikace. Svým zvláštním vkladem mohou informační politiku významně obohatit.

V oblasti strategie zvyšování politické kultury je, dle mého názoru, účelné rozvíjet zejména tyto oblasti vědecké komunikace:

- výchovu vědeckých pracovníků (studium, výchovu, vědeckými stážemi, shromážděními a akcemi) ve vládních i nevládních organizacích, nadacích, akademických institucích a nevýdělečných zájmových sdruženích,
- vědeckotechnickou spolupráci (účastí na řešení mezinárodních vědeckých programů a projektů) se státními i soukromými a nevládními organizacemi,
- převod a osvojování znalostí a vysokých technologií,
- sdílení vědeckých, technických a ekonomických informací.

Novými zajímavými oblastmi a způsoby zvyšování zájmu veřejnosti o otázky bezpečnosti a obrany by mohly být:

- podpora studia výzkumů v oblasti geopolitiky a geostrategie v institutech a katedrách politikologie (formou stipendií, stáží, využití nadace z prostředků rozpočtu FMO),
- rozvoj spolupráce s nevládními institucemi a nadacemi (např. ustavení Institutu pro strategická studia FMO, popř. i jiných vědeckých zařízení ČSA jako středisek, jež vytvoří tradici každoročních mezinárodních vědeckých shromáždění - sympozií, konferencí, seminářů, letních škol a prosadí se ve světovém měřítku jako uznávané vědecké autority ve svém oboru).

Výsledky vědy a výzkumu by mohly být účelně využívány i pro potřeby informační politiky k:

- vědecky fundovanému objasňování bezpečnosti a obrany,
- nezávislé analýze a oponentuře aktuálních i perspektivních otázek bezpečnosti a obrany,
- vědecky podloženému nepředpojatému dialogu s veřejností v otázkách, kdy opatření státní správy se nesetkávají s pochopením veřejnosti,
- rozvíjení zájmu odborné (ale i laické) veřejnosti o otázky bezpečnosti a obrany (spolupráce s akademickou obcí i nevládními zařízeními zájmovými se o otázky bezpečnosti a obrany) šíření vědeckých poznatků publikační, přednáškovou činností.

K výše uvedenému, i k rozvoji vědy a výzkumu v dalších oblastech, by měla napomoci reálně stanovená politika FMO. Myslím, že by se měla utvářet dle následujících zásad:

■ **Rozvoj vědy a výzkumu založit na principu demokracie, plurality, a to jak řešení vědeckých i výzkumných problémů, tak i získávání i využívání finančních a ekonomických zdrojů včetně jejich podpory.**

■ **Odpovědnost za rozvoj vědy a výzkumu nese každý subjekt (velitel, náčelník, akademická obec) v rámci vymezené působnosti.**

● Ke sladění a posuzování výzkumné činnosti z hlediska odborné správnosti a účelnosti, hospodaření s finančními prostředky a hodnocení účinnosti výzkumných pracovišť vytvořit v ČSA Radu pro vědu a výzkum Československé armády.

■ Odpovědnost za vyjádření a aktualizaci politiky FMO ve vědě i výzkumu jako součásti komplexní strategie obrany spojit s hodnocením vývoje vědy a techniky, tvorbou strategie rozvoje i podporou výzkumu. Vědecké zaměření výzkumu ovlivňovat státními zadáními a zakázkami. Zaměření vědy ovlivňovat nepřímými nástroji, především cílovými přístupy a přidělováním finančních prostředků na požadované výzkumy.

Za základní prostředek uskutečňování vědeckotechnické politiky FMO považovat výzkum (základní, aplikovaný, inženýrský) a jeho informační zabezpečení.

■ Výzkum by neměl mít přesné vymezené institucionální hranice. Pracoviště výzkumné a vývojové základny ČSA by měla provádět převážně aplikovaný a vojenský vysoké školy většinou základní výzkum. Inženýrský výzkum by měla uskutečňovat všechna vědecká zařízení v míře odpovídající jejich potřebám.

■ ČSA jako armáda státu s menší ekonomikou si nemůže v oblasti vědy a výzkumu stavět velké cíle, ale pouze takové, které povedou k udržení kroku se světovým rozvojem vědy a techniky. Účast na řešení strategických směrů rozvoje vědy i techniky by měla vycházet z výběru několika málo projektů, ve kterých jsou reálné předpoklady uplatnit se v rámci mezinárodní spolupráce.

■ Za základní nástroje řízení rozvoje vědy a výzkumu v ČSA považovat perspektivní řízení, financování i poradenství. Perspektivní řízení zahrnuje vypracování strategie rozvoje i vlastní strategické plánování pro vědu a výzkum. To by mělo spočívat v zavedení systému iniciativ, programů a projektů směřovaných především na řešení vědeckých problémů vojenské politiky státu. Proces jejich tvorby by byl zabezpečován formou poptávkového, schvalovacího, nabídkového a smluvního řízení.

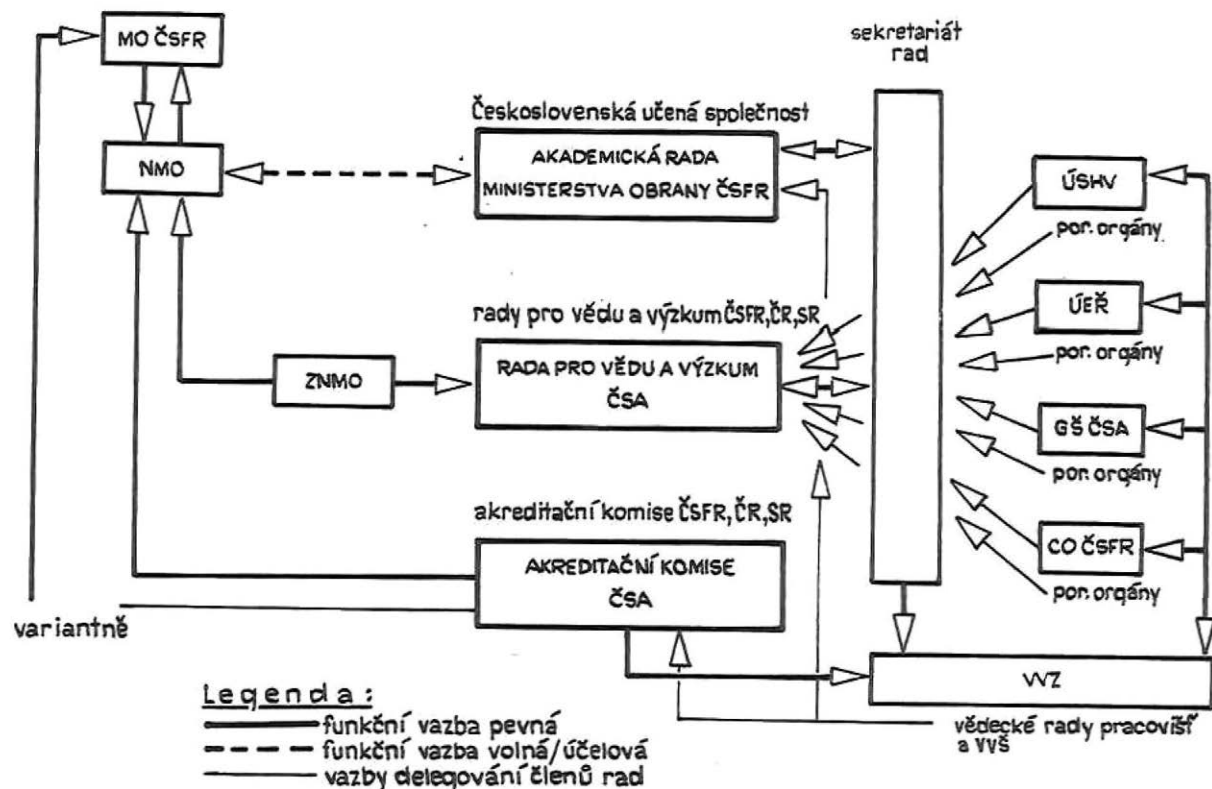
Základní přístup peněžního dotování počítá s postupným přechodem na institucionální a účelové financování vědy a výzkumu. Účelem je výběrová podpora vybraných vědeckých a výzkumných projektů výzkumných zařízení podle jejich úspěšnosti v soutěži i hodnocení. Nezastupitelnou úlohu v rozhodovacích procesech, v nichž jde o závažné vědecké otázky, významné, zejména mezivědní problémy rozvoje ČSA, programy, projekty, tvorbu strategie, vědní politiku a pojetí rozvoje vědy a výzkumu v ČSA by měli mít poradní orgány (viz obr. 1) formované na principech vážnosti vědecké obce, demokratického výběru, bezplatného výkonu funkcí s omezeným počtem členů a vybraní experti akademické obce.

K perspektivnímu řízení:

▲ Poptávkové řízení je chápáno jako výzva k podání návrhů na programy, projekty, účelové výzkumy zabezpečující naplnění pojetí, které poskytnou orgány řízení a velení k rámcovému zaměření navrhovatelů. Je formou demokratické tvorby plánovací soustavy, ve které má každý subjekt právo navrhnout uskutečnění programu, projektu nebo účelového výzkumu pro libovolnou úroveň řízení. Návrhy jsou doplněny o strategické záměry velení a řízení ČSA, vyhodnoceny v objektivním oponentním řízení, systematizovány a uspořádány do sestav vhodných pro strategické plánování.

▲ Schvalovací řízení je pojímáno jako obhajoba společenské potřeby, prospěšnosti, ekonomické účinnosti, přínosů programů a projektů ve vztahu k vojenskému rozpočtu i orgánům státní správy. Probíhá kompetitivním způsobem před orgány složenými z volených představitelů vědecké obce a jmenovaných představitelů státní správy.

▲ Nabídkové řízení představuje definování iniciativ, programů, projektů a účelových výzkumů k seznámení potenciálních řešitelů s cíli, podmínkami a závaznými parametry řešení i podstatnými náležitostmi hospodářské smlouvy (výstupy, doba řešení a cena). Zahrnuje i vypsání veřejné soutěže k udělování zakázek na uskutečnění definovaných programů, projektů a účelových výzkumů. Nabídky předložené uchazeči jsou vyhodnoceny v objektivním

Obr. 1

posuzovacím řízení za účasti volených zástupců vědecké obce a jmenovaných zástupců státní správy.

▲ **Smluvní řízení** zajišťuje podrobnou specifikaci předmětu řešení, závazných parametrů, doby a podmínek řešení, přejímky a kontroly dosažení požadovaných výsledků, způsobu řešení možných sporů apod., vymezuje práva a odpovědnost řešitelů i zadavatelů vyplývající z uzavřené smlouvy.

K poradním orgánům:

□ **Rada pro vědu a výzkum ČSA** by měla být odpovídajícím poradním orgánem oblasti vědy a výzkumu federace i republik. Plnit by měla následující funkce:

- vytyčit perspektivy rozvoje vědy a techniky,
- vypracovat zásady vědní a technické politiky FMO a jejich ovlivňování na úrovni státu,
- stanovit společensky žádoucí cíle, pojetí a prvořadě směry rozvoje vědy a výzkumu v ČSA,
- specifikovat perspektivní výzkumné a inovační směry,
- stanovit náklady, neinvestiční prostředky, rozdělování finančních prostředků a výzkumných kapacit,
- sledovat a hodnotit práce v oblasti vědy a výzkumu v ČSA,
- sladit významné výzkumné iniciativy, vědecké programy a výzkumné projekty,
- optimalizovat formální i neformální struktury vědy a výzkumu v ČSA,
- s využitím forem veřejné soutěže uskutečnit výběr řešitelů z akademické obce.

□ **Akademická rada FMO** by měla být iniciativním orgánem strategického řízení. Měla by napomáhat orientaci i perspektivnímu zaměření výstavby a rozvoje armády, vědy a výzkumu. Iniciovat by měla zásadní inovace v armádě. Plnit by měla následující funkce:

- přizpůsobovat potřebám současnosti vojenskou doktrínu ČSFR,
- tvořit a aktualizovat strategii obrany včetně vědní a technické politiky FMO,
- zdokonalovat makrostrukturu organizace řízení a velení ČSA.

□ **Akreditační komise ČSA** by měla, dle mého názoru, napomáhat kvalifikovanému hodnocení, vytváření, rušení, či slučování vědeckých nebo výzkumných pracovišť v armádě. Její funkce by měly být následující:

- hledat nejvýhodnější organizační členění pracovišť výzkumné a vývojové základny ČSA,
- posuzovat způsobilost plnění vědeckých a výzkumných prací i pracovišť výzkumné a vývojové základny ČSA,
- posuzovat účinnost jejich činnosti i účelnost jejich zaměření.

Obsahové zaměření vědy a výzkumu ve smyslu uvedených zásad by, dle mého názoru, mělo být ve střednědobém výhledu zaměřeno především na vědeckou a výzkumnou podporu rozpracování základních vojenských doktrinárních otázek ČSFR, strategických záměrů obrany země, cílů výstavby ČSA pro období let 1993 až 1997.

Předmětem výzkumného úsilí by měly být otázky nejvýhodnějšího organizačního vnitřního členění ČSA v rovině obrany ČSFR, vytvoření účinného a technicky moderního systému řízení obrany státu v míru i za války, modernizace a rozvoj techniky, technologií, dosažení pružného velení ozbrojeným silám, jejich včasného a pohotového manévru i všestranného zabezpečení, vypracování nových principů hospodářského zabezpečení války, přípravy státního území, zdokonalení morální, etické, zdravotní a fyzické připravenosti příslušníků armády, demokratizace a humanizace jejich služby v armádě i též dosažení co nejnižších nepříznivých ekologických dopadů z výcviku vojsk.